

Egy konzervatív reformer, Amos Bronson Alcott

PARDI-OLÁH ROBERTA

Ha valaki végigsétál *Boston* (az Amerikai Egyesült Államok egyik tagállama, Massachusetts fővárosa) óvárosi macskaköves utcáin, és szemügyre veszi a patinás épületeket, könnyen azt képzelheti, hogy a tizenkilencedik századba csöppent vissza. Sajnos, a történelmi *Masonic Temple-épület* a Tremont Street-en már nem látható, és a környék is jelentősen modernizálódott, de a történelmi dokumentumok ma is bizonyítják az épület jelentőségét. Többek között itt működött *Bronson Alcott*¹ híres kísérleti iskolája, amely a *Transzcendentalizmus* nevű, 1830 és 1880 között virágzó filozófiai és irodalmi irányzat elveit alkalmazta az oktatásban.

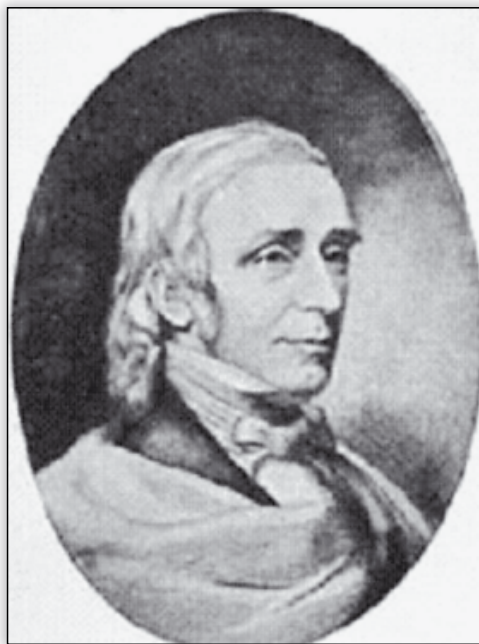
A Masonic Temple a 19. századi történelmi Bostonban

A *Transzcendentalizmus* New England-i írók és filozófusok mozgalma, kiemelkedő alakjai többek között Henry David Thoreau, Ralph Waldo Emerson, Nathaniel Hawthorne és Margaret Fuller. Ezek a gondolkodók hittek abban, hogy az ember eredendően jónak született, és abban, hogy fogékony az intuícóra, tehát az Istentől kapott (transzcendens üzenetre), és nem szükséges mindent megtapasztalnia a fizikai világban, van, amelyet közvetlenül az Isten üzen neki. Innen ered a nevük is. Fontosnak tartották hangsúlyozni a szeretetet, a környezetvédelmet, hirdették a

¹ Amos Bronson Alcott (1799, Wolcott, USA-1888, Boston, USA) pedagógus, író, filozófus.

vegetarianizmust, az állatokkal, növényekkel való etikus bánásmódot, a tanulás, a művelődés jelentőségét. Mindenképpen említésre méltó az is, hogy ebbe a mozgalomba több nő egyenrangú résztvevőként kapcsolódhatott be. Többek között Louisa May Alcott-ra akkora hatással volt a saját apja és annak barátai munkássága, hogy az író nő könyveit áthatják a Transzcendentálisizmus eszméi.

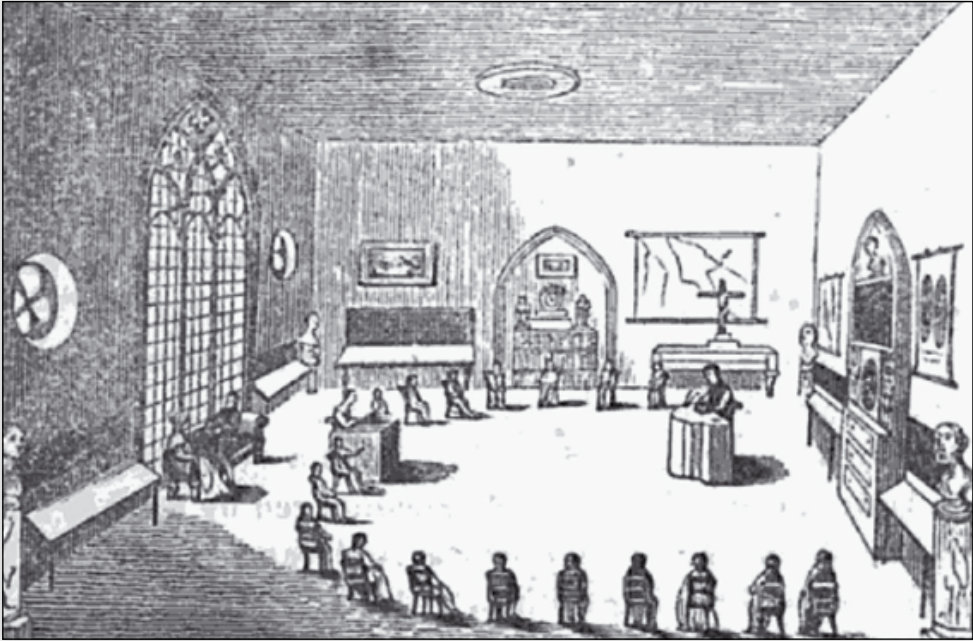
Amos Bronson Alcott elsősorban nem az írói tevékenységével emelkedett ki, ő a pedagógiában tudta kibontakoztatni a filozófiáját, és az oktatást tartotta a jövő építése alapkövének. Mi sem bizonyítja ezt jobban, mint a saját életútja, hiszen az egyszerű gazdálkodó családból, írástudatlan szülőktől származó fiatalember autodidakta módon képezte magát, ezzel emelkedett ki a környezetéből, és az amerikai példakép, a „self-made man” egyik képviselőjévé vált.

Amos Bronson Alcott portréja

1834-ben hatalmas lelkesedéssel vetette bele magát egy olyan iskola megalapításába, ahol a diákok lelkét is nevelik, nem csak a tudásukat gyarapítják. Ráadásul korszakalkotó ötletként az intézmény kapuit megnyitották a lányok és a fiúk előtt is. Bronson Alcott egész életében hangsúlyozta, hogy a nőknek is ugyanolyan joguk van a tanuláshoz, mint a férfiaknak. A saját négy lánya oktatásáról is maximálisan gondoskodott, sőt olyannyira műveltek lettek a gyermekei, hogy *Louisa May Alcott* az Amerikai Egyesült Államok egyik leghíresebb íróője, *Abigail May Alcott* pedig festőművész lett. Bronson Alcott segítője a *Temple School* működtetésében is egy hölgy volt, *Elizabeth Palmer Peabody*, akinek a *Record of a School* (1845) című

könyvéből ismerhetjük meg a legalaposabban az iskola működését. Ebben a műben részletes leírást kapunk a hatalmas tanterem berendezéséről is.

1837-es rajz Bronson Alcott tanterméről a Temple School-ban és az ott folyó oktatásról

A terem négy sarkában egy-egy mellszobor volt látható Szókratésről, Shakespeare-ről, Miltonról és Sir Walter Scotttól. Hatalmas gótikus ablak világította meg Alcott asztalát és a tanulók padjait. Az ablakkal szemben a katedra mögött könyvszekrény állt, rajta egy Jézus-szobor, Platón-mellszobor és egy kis Atlasz-figura, aki a világot tartja. A teremben több kis szobrot helyeztek el gyermekekről, akik olvasnak, rajzolnak vagy tanulnak. Érdekesség, hogy a sok filozófus, író és fajsúlyos istenségek mellett teret kapott a helyiségben egy Bacchus-figura is, amint éppen egy hordón lovagol. Tehát a terem díszítéséből egyértelműen kikövetkeztethető Alcott és az oktatási rendszere, értékrendje, preferenciái. Újszerűnek számít még, hogy a diákok nem lineáris padosorokban ültek, hanem U-alakban (amely elrendezés-formát a 20. század végi reformpedagógia újra felfedezte). Ezzel a kialakítással a tanulók egymással is kapcsolatot tudtak tartani, egymásra is tudtak figyelni, nem csak a tanárra.

Alcott iskolájában a módszertani alapelvek következetesek voltak:

1. A helyesírás fontosságát már a fiatalabb diákok is megtanulták. A betűzés kiemelkedő fontosságú volt az alsóbb osztályok tanterveiben, később pedig a mondat-elemzés került a nyelvtani oktatás előterébe.

2. A felsőbb évfolyamos diákok saját személyes újságot szerkesztettek. A cikke-

ket maguk írták, nagy hangsúlyt fektetve a tartalomra, a helyesírásra és a külalak-
ra is. Alcott elvárása az volt a tanulóktól, hogy a cikkeikbe foglalják bele az egyé-
ni véleményüket és a gondolataikat. Ha egy tanuló mint robot vett részt az iskolai
foglalkozásokon, Alcott külön buzdította, hogy gondolkozzon és a véleményét osz-
sza meg a társaival.

3. A személyes véleménykifejtés kapta a legnagyobb szerepet a curriculumban.
A kérdés-feleleten alapuló beszélgetés (conversation) képezte a szövegértelmezéses,
az olvasási és a filozófiai órák gerincét. Alcott jól irányított nyitott kérdésekkel ter-
relgette a diákokat afelé, hogy a bennük már meglevő gondolatok rendszerbe fog-
lalva jelenjenek meg. *Krummacher* fabulái tökéletes kiindulópontoknak bizonyul-
tak ezekhez a beszélgetésekhez. *A hernyó születése* című történet után a következő
párbeszéd hangzott el:

Alcott: (egy ötéves fiúhoz) Mire gondoltál, miközben olvastam ezt a törté-
netet?

Ötéves fiú: Arra gondoltam, hogy az Isten változtatta át a hernyót pillangóvá,
azután pedig belészállt egy angyal és felment a Mennybe, amikor
pedig odaért, a pillangó teste visszahullott a földre.

Alcott: Ki teremtette a hernyót?

Ötéves fiú: Isten.

Alcott: Miből teremtette Isten?

Ötéves fiú: Porból.

Alcott: Honnan jött az angyal?

Ötéves fiú: Az Isten küldte.

...

Alcott: (egy nyolcéves fiúhoz) Mit tanultál ebből a történetből?

Nyelcéves fiú: Arra emlékeztet, hogy amikor a test meghal, egy angyal jön ér-
tünk a Mennyországból, és elvisz bennünket.

A fenti párbeszéd a *Record of a School* című könyv 10-11. oldalain találhatóak.

Ez a két dialógustöredék is tükrözi a Temple School pedagógiája spirituális jel-
legét, azt, hogy az életünket átszövi Isten jelenléte. A fizikai folyamatok, mint pél-
dával az anyag átalakulása, egy állat születése is, messze túllépnek a profán kerete-
ken, és átítatottak szekuláris tartalommal.

4. Alcott iskolája nem nélkülözötte a testi fenytést, és ő maga is néha használta a
vonalzót. Azonban igyekezett a lehető legjobban lecsökkenteni ezt a büntetésfaj-
tát, és mielőtt ezt alkalmazta, mindig alaposan megkérdezte a szóban forgó diákot a
saját vétkességéről. Alcott legnagyobb port kavart újítása ezen a téren az a bünteté-
si eljárás volt, amikor a vétkes diáknak a tanár kezét kellett megütnie a vonalzóval.
Mikor ezt először alkalmazta két tanulónál, a tanteremben síri csend keletkezett.
A két diák sokáig vonakodott megütni a saját tanárát, de végül engedelmessé váltak,

és lágyan rácsaptak Alcott kezére. A tanár ezzel nem elégedett meg, hanem erősebb ütet követelt, és amikor a fiúk ennek a parancsnak is engedelmeskedtek, végül mindketten könnyekben törtek ki. Ez a módszer sokkal hatékonyabbnak bizonyult, mintha maguk a tanulók kaptak volna körmöst, mert így a lelkiismeretük vészcsengője szólalt meg, hogy fájdalmat okoztak a vétlen tanárunknak.

A Temple School oktatási és morális elveit nem mindenki üdvözölte. Többek között kritizálták a tanár-diák beszélgetések tartalmát, sőt abszurdnak, istenkáromlónak és obszcénnek is nevezték. Alcott-ot teljesen lesújtotta ez a kritika, 1838-ban pedig be kellett zárnia az intézményt. Megalázottan, pénz nélkül volt, depresszióba süllyedt, hiába támogatta őt jó barátja, Ralph Waldo Emerson, a felesége, Abba May pedig természetesen a férje mellett állt. Azonban lassan ez a melankólia elmúlt, és Alcott új utópisztikus-újító projekt felé nézett. Egy természeti környezetben megalapított vegetáriánus kommuna kialakítását célozta meg, amelyben az ember harmóniában létezik a természettel. Az oktatási reformjait pedig lánya, Louisa May Alcott örökítette meg a *Kisasszonyok* és a *Fiatalurak* című regényeiben. Ezekkel életben tartotta az új ideákat, és folyamatos inspirációt nyújtott minden idők pedagógusainak.

Felhasznált irodalom

Elizabeth Palmer Peabody: *Record of a School*. Applewood Books, Bedford, Massachusetts, 1845.
John Matteson: *Edens Outcasts*, W. W. Norton & Company, New York, 2007.